

“APL IS DA SHIT”

FÖR DIG ÖVER TJUGO ÅR:
”APL ÄR DET BÄSTA SOM FINNS” ;)

EN UNDERSÖKNING OM APL FÖR
GYMNASIELEVER SOM STUDERAR
TILL LASTBILSFÖRARE

FÖRORD

För oss på TYA är arbetsplatsförlagt lärande, APL, det kanske viktigaste inslaget i utbildningen till lastbilsförare – ett ansvarsfullt jobb som kräver välutbildade personer. Vi jobbar mycket för att förbättra och underlätta APL och har regelbunden kontakt med skolor och företag. Tidigare har vi undersökt vad skolor, handledare och företag som ingår i TYAs APL-modell anser om APL, men detta är den första undersökningen där vi frågar efter elevernas upplevelser. Syftet är att vi ska få mer kunskap om hur eleverna uppfattar APL och hur vi därmed ska kunna ge bättre stöd. Vi lät undersökningsföretaget Statisticon göra en intervjuundersökning för att fånga upp, och spinna vidare på, elevernas åsikter. Mellan skolorna finns stora skillnader i struktur i utbildningen. Elever vars skolor präglas av tydlig struktur har bättre kunskaper om vad som förväntas av dem, och vad det är meningen att de ska lära sig på APL. Intervjuarnas främsta intryck av eleverna är att de är fantastiskt ambitiösa, målmedvetna, ansvarsfulla och positiva! Det betyder att branschen har mycket positivt att vänta från den nya generationen. Det är även slående att eleverna är stolta över sina kunskaper och sitt yrkesval – vilket kan illustreras av följande citat **”Utan oss stannar Sverige”**.

Vi på TYA framför ett varmt tack till alla elever och skolor som deltog i undersökningen!

DET HÄR SKA TYA GÖRA

TYA arbetar intensivt med att informera, utbilda och driva utvecklingen framåt vilket har gett oss en stark ställning på skolorna. Trots detta har TYAs digitala loggbok inte nått ut till alla och en del anser att den är svår att använda. Det finns också utmaningar i att nå ut med information eftersom eleverna inte gärna uppsöker våra hemsidor och lärarna får mycket information från olika håll. Varje år kommer också en ny årskull och allt börjar om. Vi ska därför utveckla smartare sätt att jobba, ta fram nya och uppdaterade tekniska tjänster samt fortsätta med vårt nuvarande arbete.

Ett av TYAs mål är att 100 procent av eleverna ska ta examen senast år 2021, nu är det cirka 80 procent som tar examen. Den här undersökningen ger oss vägledning i hur vi kan jobba mer effektivt för att komma närmare målet. Den närmaste tiden ska vi bland annat jobba för att:

- Hitta åtgärder som ger bäst effekt för att fler elever ska klara programmet och ta examen.
- Se till att Studie- och yrkesvägledare har relevant information om programmet för att kunna lotsa elever hit av rätt skäl.
- Försöka underlätta hanteringen av matersättning för elever på APL. TYA har egentligen inte direkt med detta att göra men undersökningen visar att detta är ett mycket stort problem för eleverna och därför ska vi se om vi kan göra något.

Solna i december 2016
Lasse Holm
Projektledare, TYA

OM UNDERSÖKNINGEN

Undersökningen beställdes av TYA som fått projektmedel för detta av Skolverket, och genomfördes av Statisticon AB. Undersökningen genomfördes under maj till september 2016. Grupper om max 13 elever på 10 skolor i sex län i Mälardalsområdet djupintervjuades. Skolorna valdes ut för att vara så olika varandra som möjligt, såväl kommunala som privata, i städer och på landsbygden. Intervjugrupperna hade manlig majoritet, liksom könsfördelningen generellt på FT-programmet, men vid samtliga tillfällen utom ett deltog dock elever av båda könen. Vid samtliga tillfällen fick intervjuarna även möjlighet att prata med lärare på skolan.

OM APL

1. DETTA ÄR BRA MED APL

Eleverna anser att APL betyder allt. Eleverna vill ha mer APL och de vill vara på fler arbetsplatser för att bredda sin erfarenhet. De vill få prova på och göra precis det som handledaren gör. Många elever önskar att skolämnen och APL förläggs i block för att undvika att det blir utspritt.

I skolan får eleverna baskunskaper men dessa stämmer inte alltid med verkligheten, eller är svåra att använda i praktiken. Exempelvis kan eleverna ha fått lära sig hur många spännband som krävs för en viss last, men inte hur spännbanden ska dras. Vissa skillnader beror också på att lastbilarna på APL-platserna är modernare än skolans bilar. På några skolor är variationen i olika moment otillräcklig. Generellt är dock eleverna mycket nöjda med APL och sina APL-platser.

”Det jag lärt mig tar jag med mig för resten av livet.”

”Allt är viktigt som man gör på praktiken, det kan vara världens minsta sak där men det kommer säkert upp fler gånger.”

”Det är på APL:en man lär sig”

”Man får utmaningar, blir problemlösare”

”APL is da shit”

”Vi ska bli anställningsbara”

”När man börjar jobba har man en egen bil hela tiden och måste hålla ordning på den. Det är det inte många som kan.”

Syftet med undersökningen var att förbättra TYAs APL-modell genom att kartlägga uppfattningen om APL hos elever på FT-programmet, inriktning Transport. Tidigare har TYA undersökt skolornas, APL-företagens och handledarnas uppfattning om APL, medan elevernas uppfattning har saknats. Med den här undersökningen har TYA nu en helhetsbild av APL på gymnasiet.

Citaten i rapporten kommer från elever som uttalat dessa i samband med intervjuerna. På ett par ställen kommer citaten från lärare och i sådana fall anges detta.

”Man får lära sig hur man bemöter andra på ett positivt och trevligt sätt.”

Det är tydligt att eleverna vill jobba självständigt under handledning på APL, och att de anser att kunskap inom yrket är något att vara stolt över.

”Man jobbar rätt självständigt, det var alltid jag som lastade och lastsäkrade. Det ramlade inte av i alla fall.”

2. FÖRLÄGGNING AV APL

Ingen av eleverna är helt på det klara med hur mycket APL de egentligen har. Några tror att det ska vara 15 veckor men de vet inte hur det räknas eftersom de inte är ute på APL under sammanhängande veckor. Det är stor variation mellan skolorna angående hur och när APL förläggs. Vissa skolor delar upp enstaka APL-dagar över samtliga tre år, medan andra förlägger dagarna i mer sammanhängande sjok med betoning på år tre. Flera skolor förlägger ingen APL alls under år två.

Generellt anser eleverna att det blir hattigt att sprida ut APL på enstaka dagar. Fördelen som några ser med utspridda APL-dagar under år ett är att de tidigt får inblick i olika arbetsplatser och prova på yrket. Problemen med utspridd APL verkar dock vara fler än fördelarna: exempelvis anser eleverna att APL under år ett är slöseri med tid eftersom de inte får göra så mycket då. Ett annat problem är att dygnsrytmen rubbas eftersom APL kan innebära väldigt tidiga morgnar eller sena kvällar, ska kombineras med vanliga skoltider.

Istället önskar sig eleverna längre och mer sammanhängande APL, företrädesvis under år tre. Då har en del elever körkort och får öva mer på att köra. Trots att de flesta elever önskar sig detta ser de även nackdelar. Exempelvis oroar sig de som inte tagit alla körkort för att de inte ska hinna få ut körkortet i tid till examen. Detta kan inträffa om de misslyckas med ett prov eller om handläggningstiden är lång hos dem som utfärdar körkortet.

”Man lär sig mer om man är på många olika ställen och får se att man kan göra vissa saker på många olika sätt.”

”Den första perioden i ettan är lite onödig. Man förbättrar inte så mycket med körningen i början men i slutet när man är ute så lär man sig saker varje dag.”

3. ATT SKAFFA APL-PLATS

Skolorna har skyldighet att ordna APL-platser till eleverna men det är bara en del skolor som gör detta regelbundet. Det är vanligt att skolorna uppmanar eleverna att själva ta kontakt med företag för att ordna plats, men hjälper till om eleven inte hittar någon. Oftast har skolorna samarbeten med företag och delar ut en lista med möjliga APL-platser.

Hur många APL-platser eleverna får ha varierar stort mellan skolorna. En del skolor ser fördelar med att ha många olika platser så att eleverna får prova på olika typer av företag, för att välja det ställe man tyckte bäst om i trean. Andra skolor begränsar APL-platserna, antingen till antal eller till typ av företag.

När APL-platsen är bestämd så får eleverna på samtliga skolor utom en själva ringa upp och bestämma tid med handledaren.

”Man får inte bestämma själv vart man ska vara men i åk 3 har man fått bestämma om man haft chans att få jobb där.”

”Många olika APL-platser ger många olika kontakter.”

”På andra skolor måste man fixa själv. Här är de jätteduktiga på att fixa praktikplats.”

4. FÖRKUNSKAPER INFÖR APL

De flesta elever upplever att de har tillräckliga förkunskaper när de kommer ut på APL. Självklart är de inte fullärda men de flesta har bra kommunikation med handledaren och tar tillvara APL-tiden för att lära sig så mycket som möjligt.

”Ber man om att få träna på sånt man inte är bra på så får man göra det. Framåt går ju bra men bakåt...”

”Jag känner mig inte dum, jag förklarar bara att vi inte fått lära oss detta moment.”

”Lärarna släpper inte ut en om man inte är klar, därför behöver man aldrig känna sig dum för att man inte kan.”

På de tre skolor där elever upplevde att de inte har tillräckliga förkunskaper var skälen:

- Skolan hade för dåligt utbud av fordon vilket gjorde att eleverna fick för lite körträning eller inte fick öva på att meka med lastbilar utan endast med personbilar.

”Jag fick köra till Västerås på praktiken, då hade jag bara kört lastbil tre gånger innan.”

”Jag blev uppmanad att slå på ett kylaggregat men kunde inte. Allt är omodernt på skolan.”

- Eleverna kände sig inte redo att jobba självständigt eftersom handledaren hade skött det praktiska. Dessa elever upplevde att de klarade körningen bra men att det var svårt att veta hur varor ska hämtas och i vilken ordning de ska lastas.

”Man skäms för att man inte kan mer, handledaren tar för givet att man ska kunna vissa saker men det kan vi inte, som t ex att rangera flak eller byta däck.”

5. HANDLEDARENS ROLL

Handledarens roll är avgörande för hur lyckad APL blir för eleven. De allra flesta elever vittnar om väldigt bra handledare som låter eleverna prova på, göra fel och lära sig av det. För många är det också lätt att söka upp handledaren eftersom eleven kan ha jobbat extra på företaget eller känner handledaren av något annat skäl.

”Utan bra handledare går det inte.”

”Om de ser att man vill lära sig och visar framfötterna så är de bra.”

”En bra handledare ska vara framåt, vilja lära ut, de vill att man ska utvecklas.”

Handledaren har, förutom ett stort ansvar för kunskapsöverföringen, även ansvar för att introducera eleven på arbetsplatsen. Många elever är pirriga inför APL, de vill göra bra ifrån sig samtidigt som det inte alltid är klart vad som förväntas av dem socialt eller kunskapsmässigt.

”Det är nervöst. Allt är nytt. Man vet inte vad man ska säga och man vill inte göra bort sig.”

”Man får göra fel man vill inte göra fel. Det är olika på olika platser.”

Det finns dock handledare som fungerar mindre bra i sin roll och många elever har någon gång känt sig ovälkomna, utnyttjade eller understimulerade på APL-platsen. Det florerar även många rykten och historier om dåliga handledare.

”En ville inte lära ut. Jag fixar, sa han, sitt kvar i bilen. Jag lärde mig inget.”

”Man har inte nytta av handledare med dåliga vanor, som fuskar lite.”

6. ATT KÖRA ELLER INTE KÖRA

Det är stor variation kring hur mycket, och till och med om, eleverna får köra själva på APL. Självklart måste eleverna ha kommit tillräckligt långt i utbildningen för att få köra men nivån på kraven varierar stort. Elever på de skolor som fick köra under APL, eller mycket i skolan, är nöjda, medan övriga önskar sig mer körning. Klart är att eleverna vill köra mycket och att de uppfattar körningen som både det roligaste och viktigaste inslaget i utbildningen.

”Jag älskar att köra!”

Det finns olika skäl till att elever inte får köra på APL. Några är att försäkringar, avtal med skolan eller utbildade handledare saknas, samt att små företag inte vågar låta elever köra.

”Vi får inte köra själva under praktiken, jo vi får men då måste de ha handledare och övningskörningsskylt så det gör man inte. Men man får köra maskiner.”

”Folk vill inte släppa ut praktikanter med lastbil. Det är kinkigt på små företag, man har inte råd att ta emot praktikanter.”

”Vi får aldrig köra, jo, om de fixar överens-kommelse med skolan.”

Andra hinder som nämndes var att en del skolor har många lastbilar och få elever vilket ger väldigt mycket körtid i skolan. Dessa elever fick sällan eller aldrig köra under sin APL, vilket de inte saknade eftersom de körde så mycket i skolan.

En skola hade inriktning godstransport och eleverna fick därför göra APL endast på godstransportföretag. Eleverna var besvikna på detta eftersom de kände sig begränsade till denna enda del av branschen.

7. AVSTÄMNINGAR OCH UPPFÖLJNING

Strukturen kring vad eleverna ska göra på APL skiljer sig kraftigt åt mellan olika skolor. Några använder TYAs digitala loggbok, andra har lösblad men de flesta använder inget system konsekvent. Elever från endast två skolor har förstått och kan berätta om innehållet i checklistorna över vad de bör uppnå med APL. På en skola har lärarna börjat påpeka att TYAs digitala loggbok, om den används rätt, kan användas när eleverna söker jobb. Anställningsbarheten är självklart en mycket viktig fråga för både elever, lärare och handledare i samtliga skolor.

”Man ska vara anställningsbar. Om man är på ett postföretag då ska man kunna deras jobb utan och innan vid slutet av praktiken och jobba helt självständigt.”

Många skolor har upplägget att halva klassen har teori medan den andra halvan har APL, vilket gör det svårt för lärarna att besöka APL-platserna för uppföljning. Elevernas åsikter om hur väl uppföljningen fungerar går kraftigt isär.

”Lärarna ringer ofta till handledaren och frågar. Det känns bra, som att de bryr sig, jag tycker faktiskt att det är jättebra.”

”Det finns ingen uppföljning, det existerar inte. Inga lärare besöker några praktikplatser.”

”Läraren har ändå bra koll och pratar med handledaren.”

8. OMDÖMEN

Även omdömesmodellerna skiljer sig mellan skolorna. Majoriteten av eleverna tycker att omdömesdokumentationen är krånglig och många struntar i den medan resten är nöjda. Den vanligaste modellen är en bedömning av olika moment från 1-5. I en annan modell ska antal timmar eleven ägnat åt olika moment skrivas in. I en tredje modell ska moment bedömas men på ett sätt som eleverna upplevde som rörigt.

Många elever berättar att det oftast är stressat och pressat så efter ett pass hinner de oftast inte med att be

om omdöme. De glömmer helt enkelt bort det och många skolorsätter heller inte press på denna punkt.

”Vem kommer ihåg att skriva in i loggboken...”

På många skolor verkar ett problem vara att handledaren inte ger rättvisande omdömen när omdömet måste skrivas på ett papper som lämnas direkt till eleven. Omdömena förefaller att alltid bli väldigt goda då.

”Alla fick MVG jämt när man satt brevid.”

Att lämna omdömen direkt i TYAs digitala loggbok som endast läraren kan se tenderar att ge mer korrekta omdömen.

I en skola har eleverna gymnasiearbete vilket går ut på att handledaren vid flera tillfällen ska bedöma en dags APL och får för varje uppgift som ingår ge ett av fyra omdömen:

Arbetsmoment: Utfört självständigt Utfört med stöttning Utfört med handledning Bör förbättras

Här finns moment som alltid ingår i en dags arbete oberoende av var eleven är, alltifrån att planera rutt till att manövrera lastbilen, lasta, lossa och avrapportera dagen. Både elever, lärare och handledare anser att modellen är enkel att fylla i och förstå. Dessutom förstår eleverna vad de ska förbättra till nästa gång för att bli helt självständiga och anställningsbara på just den arbetsplatsen.

”Lärarna ser omdömena och säger vad man kan förbättra.”

9. APPEN - DEN DIGITALA LOGGBOKEN

På en av skolorna används TYAs digitala loggbok fullt ut. På tre av skolorna använder enstaka elever den digitala loggboken och på sex av skolorna använder ingen den. Några känner inte till TYAs digitala loggbok och andra anger bristande tekniskmognad som skäl till att inte använda den.

”En gammal gubbe som kör, har ju inte ens någon smart phone.”

”Man måste ha en mailadress för att kunna logga in i appen och det har inte de gamla förarna.”

”Teknisk utveckling, det funkar inte här. Bättre med papper.”

Några anser att TYAs digitala loggbok är svår att förstå.

”Vi fattar inte hur den funkar, till och med lärarna har problem med den.”

Endast på en skola använder alla TYAs digitala loggbok och där anser de att den fungerar väldigt bra

”Alla har smart phones, det borde inte vara något problem.”

10. ANSVAR OCH REGELEFTERLEVNAD

Eleverna vill göra rätt och hålla sig till lagar och regler. De är överens om att de i skolan får lära sig hur de bör göra men att det kan se helt annorlunda ut på APL.

”De flesta håller sig till reglerna för det mesta.”

”Jag brukar erbjuda mig att säkra så att jag vet att det blir gjort.”

”Man får lära sig en massa djävulskap och bra grejer, alltså sånt man inte ska göra. Det är ofta så det funkar när man är ute.”

En del accepterar att reglerna inte alltid följs medan andra är kritiska. Eleverna är oroliga för sin egen säkerhet, men också för att skada andra trafikanter som har en övertro på hur fort ett tungt fordon kan få stopp.

”De säger, åk efter på flaket, vi ska inte långt. Men gods kan röra sig, det kan tippa.”

”Om jag ligger på en 1 + 2 väg med lastbilen och ser att någon försöker köra om i slutet så lägger jag mig i mitten, jag kommer ju inte hinna att bromsa annars.”

”Folk fattar inte att det är svårt att få stopp på en lastbil och klämmer sig in framför.”

På en av skolorna var eleverna ute med bärgare och fick då hålla koll på olyckor i stan, analysera vad som hänt och prata om ansvar.

”När jag var ute med bärgaren bad polisen mig stänga av all trafik, idioter till motorcyklar kommer och ska köra om, bilen står under bron och brinner, det är olja överallt och halt.”

10 B: KRISHANTERING

Krishanteringen på skolor och APL-platser verkar fungera utmärkt. När något händer sätts insatser in direkt. Elever som gör APL på bärgare berättar att de inte bara får uppbackning av skolan utan får också vara med på debriefing på närliggande brandstation efteråt.

”Att komma fram och se ett barn sitta fast-klämt, det glömmet man inte i första taget.”

11. MATRUTINER

Maten är en mycket viktig fråga för eleverna och nästan samtliga tar upp olika problem kring den. För låg ersättning, krångliga sätt att få ut ersättning och svårigheter att förvara och värma mat är de största problemen. En enda skola använder TYAs digitala loggbok för matersättning. Skolorna betalar ut belopp mellan 0-55 kronor per dag, de flesta 30-40 kronor per dag och det räcker inte till en lunch på restaurang. Samtidigt är det svårt att ta med matlåda eftersom många bilar saknar kyl- och uppvärmningsmöjligheter. På en skola får eleverna ingen ersättning utan får hämta frysta matlådor som de inte kan äta eftersom de inte kan värma maten.

”Vi får ingen matersättning, vi måste ha matlåda. Men det finns inte matdosevärmare i alla lastbilar.”

”En vecka brände jag tusen spänn på mat.”

12. ARBETSMARKNADEN

Efterfrågan på lastbilsförare är stor och arbetsmarknaden för lastbilsförare är därför mycket god. Majoriteten av eleverna har jobb direkt efter studenten, många blir erbjudna jobb innan sista terminen har slutat och en del tidigare än så. Det är vanligt att eleverna får jobb på sitt APL-företag eller genom andra kontakter.

”Jag har fått tacka nej till åtta jobb.”

”Företagen har problem med att hitta folk, de skriker efter folk så har man rätt kompetens så...”

Kravet på yrkeskompetensbevis, YKB, är ytterligare en fördel för eleverna. YKB ingår i elevernas utbildning medan många äldre förare har varit tvungna att gå en särskild YKB-utbildning för att få fortsätta köra lastbil professionellt. Både elever och lärare tror att äldre förare går i tidig pension för att slippa kostnaden för YKB-utbildning, vilket leder till ännu större behov av nya förare.

13. DET HÄR KAN TYA GÖRA FÖR ATT FÖRBÄTTRA APL

Eleverna är i stort sett nöjda med TYAs insatser inom APL.

”Det finns inget att förbättra, det är skitbra.”

Några kommentarer och förbättringstips kom dock fram, till exempel:

”Ett bra tips är att begära in matersättning på samma. Eller lägga det digitalt. Man glömmet bort att åka ner och fylla i.”

”Se till så att man ansöker om CSN och matersättning på samma blankett.”

”TYA borde besöka företagen och se hur de sköter sig.”

”Ta bort appen. Ha utrivningsbara blad i en bok som man kan använda för bedömning.”

”TYA kan inte påverka att en skola har få lastbilar men däremot så skulle de kunna påverka att eleverna får köra mer och att företagen faktiskt sätter på övningskörningsskylten.”

En lärare sa ””En liten skylt att sätta på jackan som det står APL-praktikant på till alla elever skulle underlätta för dem. Kanske TYA kunde ordna med det?”

OM PROGRAMMET

14. REKRYTERING TILL PROGRAMMET

En stor majoritet av de intervjuade eleverna har haft siktet inställt på FT-programmet länge. De har ofta släktingar som jobbar i branschen, ett stort fordonsintresse samt en positiv och ambitiös inställning till utbildningen. Trots att de ibland upplever att teorin är tung och APL slitig biter de ihop och anser att det är upp dem själva hur bra det blir. Många i denna grupp börjar jobba i egna familjeföretag efter utbildningen. Eleverna i den här gruppen är ofta irriterade på de elever som inte är intresserade av utbildningen och därför stör undervisningen och liknande.

”Jag älskar att köra!”

”All kunskap är viktig.”

”Sovmorgnar är för latmaskar.”

”Skolan lägger mycket pengar på körkortet, det är oschysst när man tramsar bort allt.”

Eleverna uppfattar att en attitydförändring som uppvärderar utbildningen och yrket, är på gång. Detta är glädjande och uppfattningen delas av oss på TYA.

”Attitydförändring på väg.”

De intervjuade som inte tillhör majoritetskategorin kan delas in i två grupper:

En grupp har otillräckliga förkunskaper och har sökt sig till programmet för att de inte kommit in på något annat program alternativt blivit övertalade av en Studie- och yrkesvägledare att detta är en utbildning som är lätt att ta sig igenom. När eleverna upptäcker att detta inte stämmer blir de besvikna. För eleverna i den här gruppen är det tungt och svårt att ta sig igenom både teori och kärnämnen.

”Det enda program jag kom in på.”

En grupp uttrycker att de har lätt för sig och därför känner sig understimulerade. Paradoxalt nog hamnar flera av dessa efter i skolan eftersom de är uttråkade och därför har hög frånvaro. Omvärlden har ofta inte förstått att de har lätt för att lära och det leder till att eleverna ibland kommer ikapp först i ett sent stadium. En del av eleverna i den här kategorin önskar att de fått läsa i sin egen takt och därmed kunnat korta ner utbildningen.

”Jag skolkade mycket i trean eftersom jag låg för långt fram och var klar med allt.”

Endast ett fåtal av de intervjuade har tillval som ger högskolebehörighet. Några av skälen till detta är att eleverna i sådana fall får längre skoldagar eller tvingas välja bort körträning eller annan praktisk träning.

”De som väljer fordon är inte ute efter högskolekompetens.”

15. SKIFTANDE KVALITET I SKOLORNA

Undersökningen visar stora skillnader mellan olika skolor beträffande struktur, checklistor och information om vad eleverna förväntas lära sig under APL. Resultatet blir betydligt bättre i de skolor där lärarna ger eleverna tydliga riktlinjer kring vad de ska lära sig, och tydligt kommunicerar målet till elever och handledare. Det är också framgångsrikt när skolor har en modell som är enkel att betygsätta inför eleverna så att dessa vet precis vad de behöver förbättra för att bli anställningsbara. I skolor där detta brister får eleverna sämre förutsättningar och ryktet sprider sig snabbt kring vilka skolor och enskilda elever som inte lever upp till förväntningarna.

”Inom transportbranschen vet man att det är skillnad på oss från de olika skolorna. Det slarvas. Man kör sönder. Jävla klåpare!”

16. LÄRLINGSUTBILDNING OCH ”ANSTÄLLNINGSPROGRAM”

Endast en skola pratade om lärlingsutbildning och till denna hade två elever blivit utvalda. De använde TYAs digitala loggbok och skillnaden var att de hade mer dokumentation och större krav både på sig själva och sin handledare.

På en annan skola ses utbildningen som en anställning och skolan är noga med förberedelser och uppföljning och ingen elev släpps ut förrän den anses vara redo. Skolan har ett stort säkerhetstänk och både elever och lärare vittnar om att just denna skola har ett stort förtroende hos stadens åkerier. Tydlig struktur präglar skolan vilket också gör att de elever som har lite svårare för sig får jobba på i sin egen takt. Detta är den enda skola där elever inte beklagar sig över att elever som ligger efter förstör för övriga.

17. ELEVER MED OTILLRÄCKLIGA FÖRKUNSKAPER

Elever med otillräckliga förkunskaper ses av både lärare och andra elever som ett stort problem. Lärarna anser att de blir en börda som kräver extraarbete, och såväl lärare som andra elever anser att de påverkar undervisningen negativt. Rent faktiskt är det så att på programmet finns en andel elever som misslyckas med antingen de teoretiska och/eller de praktiska ämnena, vilket leder till att de inte tar examen.

Vi på TYA förstår problemet men har inget färdigt recept på hur vi ska komma tillrätta med det. Klart är att yrket kräver kunniga och ansvarsfulla personer och att ingen tjänar på att elever kämpar i uppförsbacke utan att nå målet.

TYA anser att Studie- och yrkesvägledarna ska ha bättre information om programmet samt att skolor och lärare behöver bättre verktyg för att hjälpa fler elever till godkänt resultat och examen. Vi ska arbeta för att ta fram sådana verktyg och diskuterar ett antal möjliga lösningar. Vi tror exempelvis på tidiga och täta avstämningar mellan lärare och elever i syfte att tidigt kunna sätta in rätt stödåtgärder. Vi diskuterar även om mentorskap kan vara ett bra sätt att coacha elever med otillräckliga förkunskaper. I sådana fall skulle en äldre elev eller en elev som tagit examen vara mentor åt en yngre elev.

18. UTSATTA GRUPPER

Det står klart att arbetet med attityder och bemötande kring kvinnliga elever behöver intensifieras. Kvinnliga elever är i minoritet på utbildningen liksom elever med utländsk härkomst. Beträffande elever med utländsk härkomst har endast ett fåtal intervjuats, och såväl språket som svårigheter att tala öppet i gruppen gör det svårt att dra generella slutsatser. Det står dock klart att bristande språkkunskaper ställer till det, inte minst på grund av många branschspecifika uttryck. På större åkerier finns ofta förare med utländsk härkomst och eleverna anser att detta är en fördel då de känner sig mer bekväma.

De flesta kvinnliga elever upplever att de blir särbehandlade. På flera orter är kvinnliga förare väldigt eftertraktade av åkerierna eftersom de anses köra försiktigare och ha ett bättre kundbemötande. Trots detta finns omfattande problem med allt ifrån jobbig jargong och att kvinnliga elever får enklare körningar, till sexuella trakasserier. De största problemen finns på APL, men även i skolorna finns problem.

”Killarna i skolan ser ner på en och tycker inte att man kan.”

”En lärare sa ”Det vet man ju vad som händer om man sätter två kärringar i samma rum, det blir världskrig!”

Problemen på APL är allra störst vid kundkontakter.

”När man kommer till en kund så är de inte alltid så trevliga. Så har det varit på flera ställen.”

Även med praktiska saker kan det finnas problem, med allt från kläder till exempelvis toaletter.

”Jag fick gå i tre år med för stora skor, 39:or istället för 36:or. Folk klagade på att jag släpade fötterna efter mig.”

Redan nu finns ljusglimtar och framåt finns goda chanser att svårigheterna kan överbryggas. Dels ökar andelen kvinnliga förare, dels kan vi förvänta oss fler förare med utländsk bakgrund då invandringen ökar. Detta ger förebilder och en mer neutral miljö. Redan nu måste vi dock arbeta hårt för att motverka den oacceptabla situation som råder.

”Det finns ett kvinnligt nätverk som heter Queen of the road, min mormor och moster är medlemmar där.”

19. HAR STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDDARE RÄTT INFORMATION OM PROGRAMMET?

Flera elever berättar att de invaggats i falska förhoppningar av Studie- och yrkesvägledare som förespeglat FT-programmet som en enkel utbildning för den som är skoltrött eller har låga betyg. Programmet har kanske aldrig varit, och är definitivt inte idag, en enkel utbildning. För att klara av programmet och ta examen krävs omfattande teoretiska studier, bland annat för att ta körkortet och YKB. För att klara APL krävs även ansvar, punktlighet och en vilja att visa framfötterna. För att motverka att elever börjar på programmet av fel skäl måste TYA, skolorna och branschen se till att Studie- och yrkesvägledarna har relevant information. Vi är övertygade om att detta leder till bättre rekryteringar och ett ökat söktryck.

DET HÄR ÄR TYA

Vår verksamhetsidé är att aktivt bidra till att utveckla kompetens, arbetsmiljö och status och därmed bidra till ökad produktivitet och lönsamhet. TYA är ett samarbetsorgan mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer i transportbranschen. Verksamheten bedrivs mot TYA anslutna företag genom kurser och projekt som tar sikte på yrkeskunskap och arbetsmiljö. Vi samverkar även med skolor och myndigheter samt utarbetar informationsmaterial och läromedel.

TYA | BOX 1826, 171 26 SOLNA | TEL 08 734 52 00 | FAX 08 734 52 02 | INFO@TYA.SE | TYA.SE